

## ВТРАЧЕНІ МОЖЛИВОСТІ. ЩО РОБИТИ?

**Р. С. Яремійчук**

*м. Львів; e-mail: R.V.jarem@gmail.com*

Вже понад два з половиною років відбувається війна Росії проти України. Цю війну називають гібридною або гібресією Путіна (за визначенням М.М. Гончара). Керівництво Росії в особі її президента Путіна і, можливо, прийдешніх після Путіна керівників Росії змиряться з тим, що наша держава уже не буде територією Російської імперії, не може, і якщо їх не зупинити будь-якими методами – військовими і не військовими, то війна може тривати довго. Аж до розпаду Імперії.

Всі розуміють, що майбутнє Росії, як супердержави, не має перспектив, але сьогодні вона має потужну військову силу, такі могутні важелі впливу, як газонафтова енергетика, як наявність в Україні “п’ятої колони” в особі олігархів і не лише олігархів, як і залежність багатьох західних країн світу від російського газу і від російської економіки. Більшість росіян вважають дії Путіна правильними.

Причин безперспективності Російської імперії багато. Долі всіх імперій від найдавніших часів до новітньої історії закінчувалися масштабним розпадом. Одні розпади супроводжували криваві війнами, в інших випадках цей розпад приносив незалежність колоніальним народам, а народам-колонізаторам давав можливість розвиватися, йти вперед, зберігаючи партнерські стосунки з раніше поневоленими народами та передаючи їм у спадок свою культуру та технологічні досягнення. Наприклад, розпад Австро-Угорщини чи Великобританії. Коли проїжджаєш містами України, які колись входили до складу Австро-Угорщини (Львовом, Самбором, Коломиєю, Івано-Франківськом та іншими містечками, а навіть селами), то бачиш вишукану архітектуру, котра істотно відрізняється від архітектури міст і сіл, що були у складі Російської імперії чи СРСР. Колишні колонії Великобританії (Пакистан, Індія, Малайзія, Сінгапур та інші) сьогодні ввійшли в число розвинутих країн світу. І ми не бачимо спроб повернути ці країни в лоно колишніх імперій. Як мовиться – з ким поведешся, від того і наберешся.

Сучасна Російська імперія почала війну гібридну і не лише гібридну з багатьма країнами, що при розпаді СРСР оголосили свою незалежність (Чечня, Грузія, Україна), вона готує або вже веде гібридні війни з іншими країнами світу.

Чому це відбувається? Один з цих мотивів – зберегти імперію навіть під час втрати своїх територій в Сибіру. Керівники Росії знають, що зупинити китаїзацію Сибіру Росії не вдасться. Уже сьогодні на схід від Уралу проживають мільйони китайців. Росіянки охоче виходять заміж за китайців, народжують їм дітей, бо китайці-мужчини зазвичай не пия-

чать, дбають про сім'ю і хочуть мати багато дітей. На китаїзацію Росії піде чимало років, але за плечима китайців – їхня багатотисячна історія й культура і їм не треба пришвидшувати події. Тому для продовження своєї могутності Росії потрібна велика територія або можливість підкоряти інші народи будь-яким способом. Відомо, що росіяни давно втратили свою рідну батьківщину, бо “исконно-русскими землями” для росіян є далекі Курили, Кавказ, Крим, Україна, Білорусь як території для проживання, а не як рідна земля, де мешкали їхні діди чи пра-прадіди. Нині росіяни (і не лише росіяни) масово покидають далекий Схід Росії та переселяються на захід. Про це керівникам Росії добре відомо, як і те, що частина Центральної Росії вкрай занедбана, а її населення під впливом алкоголю та наркотиків усе більше і більше деградує. Хоч Росія, маючи величезні природні багатства (золото та срібло, нафту і газ, родовища всіх видів металів, ліси та величезні запаси прісної води), могла б перетворити свої центральні території на квітучий сад. Але натомість своєму народові пропонувалося колись і пропонується нині інше – можливість проживання НА Кавказі, НА Україні, НА ще десь. Коли росіяни виїжджають за межі Росії, то кажуть, що їдуть у Польщу, у Францію, в Німеччину і т.д., а коли – до нас, то кажуть “еду на Україну, живу на Україне”.

Колонізація України Росією відбувається уже впродовж кількох століть – на наші землі переселилися мільйони росіян, особливо інтенсивно це переселення відбувалося за часів СРСР при т. зв. індустріалізації, коли міста України заселяли росіяни, а мільйони українців знищено трьома голодоморами, велику частину інтелігенції було ліквідовано, як буржуазно-націоналістичну, селянство під час примусової колективізації виселялося в далекі краї – у Сибір, Казахстан. Скрізь створювався новий тип “советских” людей, для яких “родным языком” ставала російська мова. Особливо інтенсивно і жорстоко цей процес відбувався в Україні – навчання в більшій частині шкіл, у технікумах, вищих навчальних закладах, процедура захисту дипломних проектів, кандидатських та докторських дисертацій проходило лише російською мовою. Українська мова маргіналізувалася, робилося все, щоб її не використовували у наукових дослідженнях.

Ще недавно вважалося, що половина нашого населення спілкується лише російською мовою. Точне співвідношення застосування російської та української мов сьогодні нам не відомо, але вжиток української мови, напевно, дещо збільшився.

Ще у грудні 2013 року я в автобусі у центрі Сімферополя заговорив по мобільному телефону українською мовою, а жінка, що сиділа поруч, сахнулася від мене, мов від прокаженого. Закінчивши розмову я запитав її що сталося? На що вона мені відповіла, що сьогодні радіо та телебачення Криму сповістило, що в Крим в'їхало п'ять чи сім автобусів з українськими націоналістами-фашистами – бандерівцями, які будуть в-

бивати росіян і вона, почувши українську мову, подумала, що я один з них. Приблизно у цей час або раніше я почув біля військового шпиталю розмову двох хворих, очевидно військових, коли один з них сказав, що він ненавидить “черных, желтых и хох лов”, а другий сказав, що він ніколи не буде користуватися українською мовою.

Останнього десятиліття у Криму придбати газету або журнал українською мовою було не можливо. На вокзалі в газетному кіоску мені відповідали – “Не было, нет и никогда не будет у нас газет на украинском языке”. Коли я говорив, що у Криму проживає понад 600 тисяч українців, мені відповідали – “Это не считается”.

У Таврійському національному університеті імені В. Вернадського на кафедрі (чи факультеті) української філології більшість дисциплін викладали російською мовою, а на юридичному факультеті навчання студентів велося за програмою та підручниками Московського університету імені Ломоносова, так ніби їх навчали не для праці в Україні, а в Росії.

Хіба про це в Києві не знали? Знали. Але азаровим, табачникам, медведчукам це було потрібно, бо вони готували входження України в Митний і Євразійський союзи. Так реалізовувався один з етапів гібридної війни Росії з Україною, а на боці агресора була тодішня “українська” (але не українська за своєю сутністю) влада.

Іншою частиною гібридної війни проти України було максимально можливе руйнування економіки України через її залежність від поставок газу з Росії. Чи можна було цю залежність за роки незалежності ліквідувати? Звичайно, така можливість була. Але не було політичної волі керівників держави для цього, бо на енергетичну проблему накладалася масштабна руйнівна корупція, яка ініціювалася зверху та проростала знизу. А треба було взяти за основу економічної політики держави, з одного боку, зменшення енерговитрат у всіх галузях народного господарства, а, з другого, вкладати кошти в нарощування своїх енергетичних ресурсів.

Прикладів зменшення енерговитрат чимало. В Європі з 1971 року чинні закони, що пов’язують зменшення витрат енергії на одиницю валової продукції з пропорційним зменшенням податків, що робить вигідним вкладати кошти в нові технології. А в Україні постійно на законодавчому рівні надавали пільги в металургійній та хімічній галузі (компаніям Ахметова, Фірташа та “иже с ними”) як понаденерговитратним. Ці компанії вивозили свої надприбутки в офшори, некладаючи нічого в нові технології для зменшення енерговитрат, консервували нашу технологічну відсталість.

Разючий приклад зменшення енерговитрат у комунальному господарстві продемонструвала Польща в 1990-1996 рр. Сьогодні ця держава, порівняно з Україною витрачає у п’ятеро менше газу. Для цього вони позичили у зарубіжних банків 6 млрд. дол. США з поверненням цих кош-

тів протягом наступних 15 років і не розікрали нічого, а створили інфраструктуру (випуск внутрішньоквартирного обігрівуючого обладнання, метало- і деревоуцільнювальних вікон та дверей, по всій країні стали працювати будівельні організації для заміни старих систем на нові). Споживач тепла став платити у п'ятеро менше, ніж до того, але щомісячно мав перечисляти від 5 до 10 дол. на особливий рахунок у центральному банку країни. Ці гроші Польща раз на квартал перечисляла банку – позичальнику і через 8 років сплатила позику.

Цей приклад Польщі показав, що позичати гроші в зарубіжних партнерів треба під реальні програми, а не для латання фінансових дір.

Хіба це не знав Уряд при Президентові Кучмі? Напевно знав, але натомість Азаров створив найгіршу у світі податкову систему, що зупинила розвиток малого та середнього бізнесу та відкрила шлях не до зменшення енерговитрат, а до масштабного розкрадання та руйнування України з довготривалими енергетичними витратами. Для цього було створено НАК «Нафтогаз України», керувати яким призначили сумнозвісного Бакая, що не мав жодного стосунку до газовидобування або до його транспортування. Наступні керівники цього НАКу теж були непрофесіоналами. З цього почалося різке зниження видобування нафти і газу та проїдання наявних запасів

Розроблені три державні Програми нарощування власного нафтогазовидобування під керівництвом П.Ф. Шпака та навіть затверджені урядом України залишилися лише для істориків на папері, бо жодна з цих програм не отримувала фінансування від уряду. А передбачали вони збільшення до 2010 року до 36 млрд. (пізніше підкоректовано до 28 млрд.) кубічних метрів газу та до 5 млн. тонн нафти за рік. І ці програми не враховували можливе стрімке нарощування видобування вуглеводнів з родовищ Криму з-під дна Чорного моря. Не могли тоді враховувати можливе видобування газу зі сланцевих покладів, як і у цих програмах видобування метану Донбасу. Винуватити у цьому можна лише політичне керівництво держави. Ба більше, Міністр палива та енергетики в уряді Азарова 2010 р. Юрій Бойко спрямував значні кошти в розвідувальні роботи в Африці, мотивуючи це тим, що в Україні нема перспективних для нарощування видобування нафти і газу структур. Але це була явна неправда. За даними відомого геолога Євгена Довжка лише в Карпатському регіоні знаходиться більше 600 мільйонів тонн нафти.

Якби до розвідувальних робіт на Чорному морі були допущені відомі у світі приватні компанії, а не сумнозвісна ВЕНКО, то захоплення Росією Криму було би неможливим. Воювати з могутнім західним капіталом було би для Путіна надзвичайно ризиковано. Він захопив Крим, почав війну на Сході України, поставивши мету – ліквідувати назавжди нашу державу, бо був певним, що попередні його дії вкрай ослабили Україну і вона, як під дією “бліц кригу”, розвалиться на частини. Пам'я-

таємо, як різко протестувала проти угоди з ВЕНКО Юлія Тимошенко, називаючи її зрадою інтересів України та міждержавною корупцією.

Відомо, що в Німеччині, Великобританії, Південно-Африканській Республіці уже цього року в загальному обсязі енерговитрат відновлювальні джерела енергії становлять біля 25 відсотків, у Туреччині планують у найближчі роки піднести цей показник до 16 відсотків, високий цей показник і в такій нафтогазовидобувній державі, як Норвегія. Якщо цих 25 відсотків енергії в Німеччині зіставити з усіма енерговитратами України, то вони повністю перекривають обсяги енергоспоживання нашої держави. А у нас цей обсяг енергії коливається лише в межах 3-5 відсотків загальноукраїнських обсягів.

Для розв'язання цих проблем – і зменшення енерговитрат, і збільшення власного нафтогазовидобування, і масштабний ріст обсягів відновлюваних джерел енергії потрібні великі кошти і час. Ні того, ні того у нас нема. І потрібна політична воля керівників держави.

Йде страшна війна на Сході України. Наша промисловість у більшій частині галузей технологічно відстає, освіта занедбана, охорона здоров'я не може служити хворим – дітям, старим, немічним, про фармакологію уже і говорити страшно, бо ліки в наших аптеках у 5-7 разів дорожчі, ніж у Польщі, і вони не доступні для більшості хворих. Вимирають люди. Наші дороги по усій Україні настільки погані, що на них гине у чотири рази більше людей, ніж в АТО. То де брати державі грошей для хоча би латання цих проблем?

На наш погляд, треба кардинально міняти систему господарювання шляхом залучення приватного (власного і зарубіжного) капіталу для розв'язання енергетичних проблем і зі зміною оподаткування компаній, що вкладатимуть кошти у неї. Адже якщо звільнити компанії, що будуть розвивати та швидко нарощувати, наприклад, виробництво енергії з нетрадиційних джерел хоча би на 10-15 років, то вартість виробленої енергії повністю перекриє надходження від їх оподаткування.

Окремо стоїть питання розвитку та вкладу вчених України в досягненні енергетичної незалежності держави. Уже багато років підряд ні НАК «Нафтогаз України», ні її дочірні компанії не ставлять перед вченими завдань і не фінансують науки. З політичної волі вчених України можна було би алярмово розробити комплекс програм, які б дали можливість через 5-7 років позбутися будь-якої енергозалежності, почати перебудову всього суспільного життя. На жаль, нинішній уряд України скоріш за все “латає дірки, а не шиє новий одяг”. На заваді новому є масова непрофесійність керівників усіх рівнів та злочинна система корупції, про яку усі говорять, але зламати або хоча би надломати її дуже важко.

В останній глибоконауковій праці Михайла Гончара «Гибрессия-Путина. Не военные аспекты войн нового поколения» (фрагменты исследования в рамках проекта «Антарес», К., 2016) детально проаналізо-

вано всі аспекти Путінської війни з Україною. Вона буде тривалою. Ми не маємо права її програти. Тому треба швидко вирішувати хоча би один з її аспектів – енергетичний. Чи зуміє це усвідомити наш Президент П. Порошенко, чи врахує уряд цей аналіз і візьме його до використання? Без реалізації рекомендацій вчених виграти війну з Путінською Росією буде не можливо.

Втрачені можливості уже не повернути,але враховувати їх мусимо.